

A7B33DIF

Esej

Radim Špetlík

spetlrad@fel.cvut.cz

Co je (ještě) fotografie?

Proběhla soutěž studentských fotografií a výsledky jsou známy. Za vítězné bylo vybráno dílo, které fotografii nepřipomíná ani z většího odstupu a mě tato skutečnost inspirovala k tomu, abych se spolu se čtenářem zamyslel nad tématem: „Co je to fotografie?“ respektive: „Co je ještě fotografie?“.

První odpověď, která člověka napadne, když slyší tuto otázku, je odpověď rychlá: „Fotografie je všechno, co je vytištěné na fotografickém papíru.“ Myslím, že nedostatky, které z této definice plynou, jsou každému zřejmé a nikoho z nás tudíž tato až příliš rychlá odpověď neuspokojí. Pojdme se tedy pokusit o hlubší náhled.

Než je fotografie vytištěna na (ne nutně) fotografický papír, musí být nějak „pořízena“. Objevuje se tu tedy nové téma, téma přístroje. Chce-li člověk něco považovat za fotografii, muselo to *něco* být pořízeno fotografickým přístrojem. Ale, v dnešní době jsou fotografie pořizovány většinou digitálními přístroji, a pokud jde o fotografie, které mají lahodit oku, ne zřídka se stává, že z původní digitálně pořízené fotografie toho nakonec moc nezbyde. Spíše než o tom, zda je něco fotografií, bychom se tedy mohli ptát, do jaké míry je ono něco fotografií. Pořídím-li nějakou fotografii svým digitálním fotoaparátem, mohu se například ptát, kolik pixelů z původní fotografie zůstalo bez úprav. Kdybychom však přijali tuto míru, mám pocit, že bychom až příliš rychle zjistili, že žádná z těch věcí, kterým říkáme fotografie, jsou-li to věci, vlastně fotografií není. Odhlédneme-li totiž od toho, že v zásadě jen málo digitálních fotografií zůstává zcela bez úprav, je zde hlubší problém. Tím problémem je technologie, která leží u vzniku toho, co bude následně s velkou pravděpodobností upraveno a vytištěno na fotografický papír.

Ať už digitální či klasická, obě technologie jsou bytostně ovlivněny způsobem, jakým se to, co člověk vidí kolem sebe a považuje za skutečné, dostane do podoby, kterou bych si dovolil označit jako *zmraženou skutečnost*, jež lze následně upravovat, ukazovat či tisknout. U zrodu *zmražené skutečnosti* v klasické technologii stojí chemická reakce. Vhodně zvolená světlocitlivá látka reaguje na příchozí paprsky světla a mění se na látku jinou. Následně jsou tyto dvě látky podrobeny další chemické reakci, při které je ona neosvícená *neproměnná* látka smyta z filmového pásu, a ještě později je ona druhá, osvícená látka, podrobena jiné chemické reakci, která zajistí, že i při jemném mechanickém kontaktu na filmovém pásu tato

zůstane. Zde skončíme, neboť moment, kdy je v klasické fotografii filmový pás vyvolán, se pro nás při výše zvolené míře rovná momentu, kdy je na paměťovou kartu uložen soubor, který obsahuje onu zmraženou skutečnost. Vidíme, že než na filmovém negativu vznikne nějaký obraz, je třeba provést mnoho úkonů. A to nebereme v potaz to, co těmto úkonům předchází (mám teď na mysli technologii, která se skrývá za objektivy, mechanikou závěrky atd.). Tedy úkonů je mnoho. S mnoha úkony přichází i mnoho voleb. Jaké světlocitlivé látky vybrat, jak dlouho ten který úkon vykonávat atd. Tato mnohost voleb je ovšem téměř shodná s mnohostí voleb, která se vyskytuje na straně digitálního ekvivalentu klasického fotoaparátu. Pravda, místo chemických látek zde nalézáme polovodiče a algoritmy, ale mnohost zůstává. Nyní je ta správná chvíle, abychom podrobili naši tezi, totiž že fotografií se zove to, co bylo zachyceno fotografickým přístrojem, těžké zkoušce. Je vzhledem k té záplavě voleb, které leží na cestě mezi *skutečnou* skutečností a *zmraženou* skutečností možné mluvit o něčem takovém, jako je fotografický přístroj? Co je to vlastně *fotografický přístroj*? A zde musíme zavrhnout naši dosavadní tezi, neboť shledáváme, že je až příliš konkrétní. Ne, míru toho, co je fotografie, neurčuje nějaký počet, který by vydal svědectví o tom, co na fotografii zbylo původního z výsledku práce fotografického přístroje, neboť už samotný fotografický přístroj, tak řečeno, neponechává kámen na kameni. Posloupnost voleb, které je třeba vykonat již při vzniku *zmražené skutečnosti*, bytostně ovlivňuje výsledek a hlavně způsobuje, že není možné mluvit o něčem jako o „původní fotografii“.

Nyní, když jsme vyvrátili domněnku, že mírou, která určuje, jak moc je nějaké *něco* fotografií, není to, zda ono něco bylo pořízeno fotografickým přístrojem a případně kolik toho z onoho zachyceného něčeho zbylo „původního“, můžeme přistoupit k naší závěrečné myšlence. Pohlédneme-li na to, jakým způsobem funguje fotografický přístroj a co vše se s produktem tohoto přístroje může stát, a děje, jakmile vydá výsledek své práce, vyvstává nám odpověď na naší původní otázku v plném světle.

Fotografie je myšlenka. Je to myšlenka, která určí všechny volby, které leží v zákrutách cesty mezi skutečností a fotografickým papírem. Je to myšlenka autora fotografie, která nevznikla v přístroji, ani při následné manipulaci s výstupem fotografického přístroje, vznikla v jeho hlavě. Tam dostala podobu, tam byla „vyfocena“. Zbytek už jsou jen technické detaily.

Čím jsme začali, tím také skončíme. Fotografickou soutěž předmětu vyhrálo dílo, o kterém jeho autor v popisku napsal, že vzniklo náhodou. Když mu padal foťák na zem, omylem zmáčkl spoušť. Toto jeho tvrzení je v přímém rozporu s tím, k čemu jsme došli v naší krátké úvaze. Jeho tvrzení jde i proti mottu předmětu: „fotografie není náhoda“. Jeho dílo není fotografií. Je zajímavé, dalo by se označit za konceptuální umění, mělo dostat cenu za originalitu, ale nemělo vyhrát soutěž, jejíž zadání nabádalo soutěžící k zhotovení cyklu deseti fotografií.